

Perfectly Pure

פרשת בלק תשע"ז

Artscroll - Store Chumash

NUMBERS

PARASHAS BALK

23 / 10-22

¹⁸ He declaimed his parable and said: "Stand erect, O Balak, and hear; give ear to me, O son of Zippor.

¹⁹ "God is not a man that He should be deceitful, nor a son of man that He should relent. Would He say and not do, or speak and not confirm?"

²⁰ "Behold! to bless have I received — He has blessed, and I shall not contradict it.

²¹ "He perceived no iniquity in Jacob, and saw no perversity in Israel. HASHEM his God is with him, and the friendship of the King is in him.

²² "It is God Who brought them out of Egypt according to the power of His loftiness,

3

Rinat Chayim R. Friedlander

Shechinah are in Klal Yisrael's midst and He is their very intimate "friend."

Rashi offers an additional interpretation, understanding the verse as expressing Hashem's unique conduct with Yisrael: "Hashem Yisbarach does not pay close attention (לא הביט) to iniquity (און) of Yaakov nor to the sins (עמל) of Yisrael," i.e. He is not particular with Yisrael to look when they have transgressed His will. "Hashem, his God, is [always] with him (עמו)," i.e. with Ya'akov -- even when Ya'akov makes Him angry and rebels against Him, He never leaves his midst.

ויתרועת בקרן זו — this implies love and friendship, as above. According to the above Rashi, the end of the verse is the reason for what is stated in the beginning. God does not pay close attention to iniquity in Yaakov because He is a good friend, Who is always amongst us. On the contrary, a good friend wishes to see only the good and always judges favorably.

206

NER UZIEL

4

BILAM'S BLESSING: A CURSE IN DISGUISE

The forty years during which the Jewish people wandered in the wilderness were the nation's formative years. Just as a child's earliest experiences shape his character, those first events experienced by the fledgling nation that emerged from Egypt established its spiritual nature forever after.

2

²¹ לא הביט און — He perceived no iniquity. Balaam spoke for himself. He had tried to find iniquities that would justify a curse, but he found none (Onkelos). Citing a "beautiful Midrash," Rashi comments that even when Israel sins, God chooses not to scrutinize their sins for the full extent of their shortcomings. The Sages explain that God is unwilling to delve into Israel's sins because its people are zealous in serving Him, and therefore it is only fair that He treat them generously.

Ibn Ezra explains the verse differently, commenting that its second half is conditional on the first. Provided there is no iniquity in Jacob, God maintains His friendship with it — but if Israel sins, God withdraws His kindness. This, Ibn Ezra maintains, taught Balaam that the best way to harm the Jews was not through curses, but by enticing them to sin. Chapter 25 recounts how this came about, and the Sages teach that the sin and plague described there was a direct result of Balaam's evil counsel [see below].

והרועת בקרן זו — And the friendship of the King is in him. Virtually all commentators follow this interpretation of הרועת as a derivative of רעות, friendship, but the word הרועת can also be rendered shofar blast. Indeed, Ibn Ezra and Sforno render this phrase, trumpet blast of the King, a reference to the trumpet blasts by which Moses signaled

שמן 4 פרשת בלק המנוב קפה

לכאורה כולו מוקשה, דאדרבה דרשו חז"ל צדיקים הקב"ה מדקדק עליהם כחוט השערה שנאמר וסביביו נשערה מאד, וא"כ מהו לא הביט און. והנראה

5

Bilam knew this. He was no novice to the rules of spirituality. He recognized the great significance this formative period held for the Jewish people, and he understood that whatever patterns were set in place during these forty years of national character building would become permanent elements of the Jewish makeup. Bilam was jealous of the Jews and their special relationship with God, and he sought ways to effect changes in the people's spiritual nature while it was still pliable, in those years of flux and formation. This would be his only opportunity to alter permanently the relationship between the Jews and God, between the Jews and the Torah.

* Setting his sights on eliminating the very "choseness" of the Jewish people, Bilam had Balak erect seven altars. In doing so, he wanted to convey to God the message "The Jews are no better than any other nation. Just as the patriarchs erected seven altars, so have we erected seven altars on which to sacrifice to God."

With the altars in place, it was Bilam's intention to curse the Jews, in the hopes of altering their spiritual character through his words. Like the Jews, Bilam possessed the power of the word. Yet unlike the Jews, who use their words for Torah study and prayer, Bilam used his words as weapons of destruction.

However, Bilam soon discovered that God was replacing the curses in his mouth with words of blessing for the Jews. Thrice, at Bilam's instruction, Balak had erected seven altars and offered sacrifices upon them; twice Bilam's occult arts had failed to lead him to a fleeting window of opportunity when he could direct God's wrath against the Jews. With his third attempt he abandoned his occult arts altogether. Each of those three times, Bilam could do no more than deliver the blessings God had put in his mouth.

Still, Bilam's evil intentions were not altogether ineffective. His destructive thoughts can be seen in the blessings themselves, which were worded as clear inversions of the curses he wanted to heap upon the Jews.

Thus, from Bilam's blessing to the Jewish people, "It is a people dwelling alone...not counting itself among the nations" (Bemidbar 23:9), we can infer that he intended the curse he had hoped to cast

upon them to undermine their separateness and to eliminate their special relationship with the Torah. From his blessing "Who can count the dust of Yaakov?" (ibid., 10), we can infer that Bilam had hoped to extinguish the "dust-like" nature of the Jewish people — namely, their quality of indestructibility. Finally, from his blessing "God does not look at wrongdoing in Yaakov, and He sees no vice in Israel" (ibid., 14), we can infer that Bilam had hoped to invalidate the people's inherent worth and to destroy their special relationship with God.

מבאר האור החיים הק' שבלעם הרשע התפעל מגדלות עם ישראל שאף באנשים הפשוטים ביותר, אפילו אם חלילה חטאו לא נשתרש בהם החטא בפנימיותם וזהו לא הביט און, שאע"פ שע"י כח הרע נעשה רושם באדם ואון הוא לשון כח הרע הנמשך מהעבודה, מ"מ נאמר בשיר השירים (ד.ו) "כולך יפה רעייתי ומום אין בך". שאין כח בחטא לעשות מום קבוע בפנימיותו ע"פ רוב, רק לפי ערך לכלוך ובעצמותו נשאר חזק וקדוש וע"ז אמרו רז"ל (רבה שה"ש א) על הפסוק (א.ה) "שחורה אני ונאווה" — שחורה אני במעשי ונאווה במעשה אבותי. כי היופי האמיתי נשאר בפנימיות למרות השחורות שנראה מבחוץ כיון שבשרשיו מושרש מאבותיו היופי.

במחלות הגוף רואים אנשים שמשפיעים עליהם האויר או המאכלים בנקל ונעשים חולים ויש שחסונים מטבעם ולא מוזיק להם ואע"פ שיתכן שלא מרגישים כ"כ טוב, אבל בעצם בריאותם לא נפגם. כך הוא תכונת הנפש יש שחוטאים ולא מרגישים ומשתרשים בחטא, אמנם כלל ישראל במציאותם מצד קדושתם כעצם ושקיעים בחטא בתוך תוכו אבל בעומק יותר מחוסן שלא יחדור.

וידועים דברי הרמב"ם (גרושין פ"ב ה"כ) שבי"ד כופין את הבעל לגרש עד שיאמר רוצה אני, ולכאורה אם כופין אותו מה טעם להסתמך על אמירתו רוצה אני וכותב ז"ל שכיון שרוצה להיות מישראל ורוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו ע"כ.

ידיעה זו חשובה מאד לכל אחד ואחד שלא נחשוב על שום דבר שנשתרשנו בהרגל זה ואין תקוה לעזוב, כי במציאות ישראל אין נשתרש, בשורש הכל קדוש וטהור.

(נכתב ע"י ח.ש.ר.)

קנג 9

ומרומז עוד בפסוק לא הביט און וגו' כמו שבארנו במק"א שיהודי כאשר הוא חוטא אפילו במידה אם אינו יכול להתגבר על יצרו נקרע לבו בקרבו ושעת מעשה על גודל התרחקותו מהש"ת וע"ז נאמר לא הביט און ביעקב וגו' ה' אלקיו עמו, בחטא כזה שאפילו בשעת החטא ה' אלקיו עמו, שזוכר את הש"ת וחושב בלבו הרי אני מתנתק מהשורש, על כזה חטא לא הביט און ביעקב. גוי כשהוא חוטא הר"ז חטא בעצם, כי השורש של גוי הוא נמוך הטומאה ולכן החטאים שלו הם בעצם, אבל יהודי גם כשהוא חוטא אין זה אלא מקרה, שגלוי וידוע לפניך שיצר הרע מגרה אותנו אבל זה נגד רצוננו וזהו פ"י שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת ביוונך, שכל החטאים והעוונות של ישראל הם

רק בגדר מכשול, כי יהודי הוא חלק א' ממעל והעצם שלו רוצה רק בטוב, אלא שיצר הרע מגרד אותנו והחשבון של יהודי כאשר בא לידו חטא צריך להיות ע"ד הסיפור מהרה"ק רבי זושא ז"ל שעלה פ"א לבימה ואמר, הרי הש"ת אוהב אותנו כ"כ כדכתיב אהבתי אתכם אמר ה' ואיך אפשר לעשות נגד רצוננו, וגעו כל הקהל בבכי, וכן ענין התשובה הוא עדין, כמו שמצינו ברמב"ם (פ"ו מהל' תשובה) שמגדיר את ענין התשובה לא מפני יראת החטא ויראת העונש, אלא כמש"כ שם: אמש ה' זה מובדל

8 נתיבות שלום בין כסה לעשו

וי"ל עוד בכתוב שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת יונין, דהנה יש להבין אומרו כי כשלת, דלשון שלון מתאים על חטאים בשוגג ואונס שנכשל

בהם, ואילו שובה ישראל משמע דקאי על כל החטאים אפילו החמורים ביותר שנעשו בתכלית הדין, כן צ"ב המשך הכתוב קחו עמכם דברים ושובו אל ה' מה הם הדברים הללו.

ה"י בזה, דהנה היצ"ר מתגבר במיוחד על יהודי ולא יחזור בתשובה כי יודע הוא כמה גדול כח התשובה וע"כ מעמיד הוא בפני יהודי כאילו כבר אינו יכול לשוב בתשובה. שהרי כבר כ"כ הרבה פעמים עשה תשובה ולא עמד בתשובתו וחזר לכמות שהי' זה יועיל לו עתה אם יעשה תשובה עוד פעם, וכן מ"יר לו איך גדול עונו מנשוא וכבר לא תועיל לו תשובה, וכיחוד באותם חטאים שאין תשובה מועלת עליהם, וכנגד זה אמר הכתוב שובה ישראל עד ה' אלקיך, המורה על כי חלק ה' עמו כמד"כ לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו, שהקב"ה נקרא ה' אלקי ישראל ויהודי הוא חלק א' ממעל, וממילא אין מקום לכל החשבונות הללו המעכבים אותו מתשובה, וכמו שהוסיף הרה"ק רבי ברוך ממדובר, ידוע על דברי הבעש"ט הק' שאי אפשר להסביר לגוי ערכו ומדרגתו של יהודי, שאף ליהודי אי אפשר להסביר מהו יהודי וכמה גדולה מדרגתו, כל החשבונות הטבעיים לא שייכים לגבי יהודי, הן מה שכבר כ"כ הרבה פעמים עשה תשובה ולא הועיל לו ומה יועיל לו אם יעשה שוב תשובה, והן מה שגדול עונו מנשוא, כל החשבונות האלו אינם תופסים לרום מדרגתו של יהודי שהוא חלק א' ממעל, שלא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו.

מה אלקי ישראל והיום הוא אהוב ונחמד וכי והיינו
 שחשבונו זה של ה' אלקי ישראל צריך להיות אצל
 יהודי הן קודם החטא, שתהי' לו ההכרה מן יהודי
 וזה מונע אותו מלחטוא, שאין יכול הוא לעשות נגד
 רצון ה', והן לאחר החטא, שתהי' לו האמונה שאין
 * שום דבר היכול לעכב יהודי מלשוב אליו ית' ועד
 הבן עם אביו, שגם אם נופל ריחוק ביניהם, אין דבר
 שיכול למנוע אותו מלשוב אליו, וזהו אומרו שובה
 ישראל עד ה' אלקיך, שעיקר התשובה היא עד ה'
 אלקיך, שישוב לה' אלקיך, שלא ירגיש עוד את עצמו
 כ"כ מרוחק ומנותק מהשי"ת אלא ישוב לרגיש כו'
 ה' הוא אלקיך.

בוה הוא, דכבר כתבנו דברי המדרש כמה שאמר יעקב הן עשו אחי איש
 שער ואנכי איש חלק, דביארו הדברים דעשו כשחוטא נעשה החטא דבוק
 בו בעצמיותו וזהו כמי שיש לו טיט בראשו כיון שהוא איש שער בא
 הלכלוך לתוך שערו ומאד מאד קשה לנקותו, אבל יעקב איש חלק וא"כ
 רק קצת מים מעביר מעליו כל הלכלוך וכל החטא, וזהו מה שנתכוון כאן,
 דודאי אין הקב"ה וותרן ומעניש על כל חטא אבל ביעקב אין החטא נוגע
 לפנימיות לבו ואינו אלא לכלוך מבחוץ, משא"כ בעשו נעשה החטא חלק

נתיבות

בין כסה לעשוו

שלום

קנט

והנה במאה"כ שובה ישראל עד ה"א כי כשלת
 בעוניך יש מקשים מאי כי כשלת, דמשמע שהוא
 בשוגג ואינו אשם בכך, והי' יותר ראוי לומר שובה
 וגו' כי חטאת ופשעת, ויתבאר ע"פ דברינו הנז'
 דאיירי בדרגת תשובה עילאית של שובה ישראל עד
 ה"א, דהנה כאשר יהודי חושב לעצמו איככה יוכל
 להגיע להיות דבוק בה' אחרי כל חטאיו שיצרו
 מחיצות ברזל ומסכים המבדילים בינו לבין השי"ת,
 הרי אין ארוך מתדבק בכרוך, והתשובה לזה היא
 בדברי הנביא כי כשלת בעוניך, אל יפול ברוחו וכל
 ימנעוהו מעשיו מלהשיג את התשובה הראוי', כי כל
 מה שיהודי חוטא אינו בעצם אלא כשלקו, כי נשמתו
 של יהודי היא חלק א' מעמל, ואין אדם חוטא אלא
 א"כ נבני' בו רוח שטות, איש יהודי אינו מסוגל
 לחטוא ק מתוך שנסתלקה ממנו הדעת, ואפילו
 כשיהיה חוטא במרד ובמעל, אין זה אלא כשלקו, כי
 אם הי' ידע ומכיר את גדלות הבורא כראוי לא הי'
 חוטא, ודא' לא הי' מוכר את כל הבכורה בעבור
 * נוי' עושים של תאוה בהמית, ורק שרוח שטות
 נורקה ואינו בדתו ולכן חטא, א"כ דינו כאדם
 החוטא בלי דעת, כי אם יהודי הי' מכיר את גודל
 פגם ה' לא ג"כ לא הי' חוטא, וכאותו סיפור שהי'
 מרן בב"א זי"ע מספר בשבת שובה מהרה"ק ר'

13 נתיבות

בלק

שלום

קלז

עוד י"ל דענין און ועמל, אין הכוונה לעצם
 העבירה, שהרי לא אמר לא הביט בעוונות ישראל,
 אלא הכוונה לפגם הנמשך מהחטא, כמאחז"ל (אבות
 פ"ד) עבירה גוררת עבירה. בכל עבירה שאדם עובר
 מתחוק ומתגבר כח הרע שישנו בו, ולכן כל עבירה
 גוררת עבירה מתמת כח הרע שנתגדל בו, וזהו האון
 והעמל הנמשך מן העבירה, וע"ז אמר לא הביט און
 ביעקב ולא ראה עמל בישראל, שאמנם על עצם
 החטא כל האומר הקב"ה וותרן יותרו חייו, אבל על
 * תוצאות החטא מה שכת הרע מתחוק ועבירה גוררת
 עבירה, ע"ז נאמר לא הביט און ביעקב ולא ראה
 עמל בישראל, והטעם כי ה' אלקיו עמו, היינו כמו
 שביארנו שיהודי אפילו בעת שחוטא ה' אלקיו עמו,
 גם אז חושב הוא על השי"ת, וגדול מאד כאב לבו
 על היותו מתרחק ממנו ית' מחמת החטא. יהודי
 כאשר הוא חוטא לבו שבור בקרבו, שיודע שעושה
 נגד רצון ה' ומחוק את כח הרע שבו, ורק שאין
 לו הכח להתגבר על יצרו, ואף יתכן שבשעת החטא
 יבכה בדמעות שלישי אלא שאין בכוחו להתגבר.
 גוי כשהוא חוטא הריהו עושה זאת בלב שלם והחטא

ועוד סיפור מרן זי"ע המשל מהרה"ק זי"ע זי"ע
 שהי' למלך מנורה יקרה מאד משיבת האבנים
 טובות ומרגליות שאין כדוגמתה בכל העולם, והיתה
 מאירה בהיכל המלך, והי' שם איש אחד שרטה אשר
 חמד בלבו את החבל שהמנורה תלו' בו וחתך אותו
 לקחת לעצמו ועי"ז נפלה המנורה ונשררה ונהי'
 חושך בהיכל המלך, והמלך שהוא מן רחמים,
 כאשר באו להעניש את האיש השוטח מן המלך
 שלא שייך להענישו על כל החשכות שעשה אלא רק
 על החבל, הרי שוטה הוא ואינו מבין או משמעות
 החשכות שנגרמה ע"י מעשהו, ובזאת מ"מ מאה"כ
 (תהלים סב) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש
 * כמעשהו, דלכאוי צריך להעניש את החוטא לפי גודל
 הפגם שגרם בחטאו, אך לך ה' החסד שאינו מעניש
 לאיש יהודי רק כמעשהו, וכאמור כי כשלת בעוניך,
 אפילו בענינים שאינם מסוגל לשוב עליהם בתשובה
 גם בהם הוא רק בגדר כשלת, ויכול הנך עוד להגיע
 לתשובה מאהבה שהיא עד ה' אלקיך.

הוא בתכלית השלימות, אבל יהודי שחוטא לבו קרוע
 ומורתח ואין החטא נעשה בשלימות, וע"כ לא הביט
 און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, מפני שה' אלקיו
 עמו גם בשעת החטא ואין החטא נעשה בתכלית
 השלימות, ותרועת מלך בו, תרועה לשון ריעות
 כפירש"י, שחושב בלבו הלא כל כך גדולה אהבת
 ה' ואיך אעשה נגד רצונו ית' אלא שאין בכחו
 להתגבר, על חטאים כאלו שה' אלקיו עמו לא הביט
 און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, שאין את תוצאות
 החטא שורע מתחוק ועבירה גוררת עבירה, כי ה'
 אלקיו עמו ותרועת מלך בו.

עצם החטא הרי היה מקום לומר שמחמת החטא יאבדו
 ח"ו את דרגת בנים, אבל באמת בנים אתם לה'
 אלקיכם תמיד בכל מצב, תמיד ה' אלקיו עמו,
 שישראל אפילו אחר שחטאו ג"כ נקראים בנים, בנים
 * משחיתים אבל בנים, וזהו לא הביט און ביעקב ולא
 ראה עמל בישראל, שאין החטא גורם לגרוע מהם
 את התואר בנים אלא בין כך ובין כך קרויים בנים.

דברי רש"י כאן צריכים הסבר, וכי אין הקב"ה מדקדק אחר ישראל כשהם עוברים על דבריו? הרי לכאורה זה נגד גמרא ערוכה (בבא קמא ג. א): כל האומר הקב"ה ותרו הוא - יותרו חייו, שנאמר: 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט'.

אלא צריך לדעת שיש שני חשבונות, חשבון קודם שחזא האדם, וחשבון אחר שנכשל וחטא האדם. שקודם שנכשל האדם ויצרו מתגבר עליו להכשילו בחטא, עליו להתחזק באמונה חזקה ביראת העונש שאין הקב"ה מוותר על שום חטא, והוא רואה את כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם ויצטרך לתת דין וחשבון על כל מחשבה דיבור ומעשה, כי כל עבירה מרחק את האדם מהש"ת.

אך לאידך גיסא, לאחר שנכשל האדם אסור לו להתייאש, וידע שבין כך וכן אין כך קרויים אנו בניו, ואסור לחשוב שעזב ה' את אהבתו אליו אפילו מכעיסין לפניו עדיין אוהב אותם ושוכן עמם בתוך טומאתם.

הש"ת נכנס אליו

אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז. כ). ואחר הנפילה בא היצר אל החוטא כחבירו היקר המתעניין בורק לטובתו ומייצעו כדברים האלה: הנה כבר אתה נמצאת במצב של שפלות שמרדת נגד בוראך. תדע נאמנה שמעתה אין לך עוד שום חשיבות אצל הש"ת ואין הוא מתעניין בעבודתך. תעשה עכשו כל מה שלבך הפך כי עיי"כ תהיה לך לפחות שמחת החיים בעוה"ז.

אבל אם היה יהודי מסרב מלשמוע לעצת יצרו ולמרות נפילתו הוא עדיין מביט מתוך האספקלריא שהוא "עולם מלא", הנה ודאי יכיר שיצרו מדבר אליו דברי שקר וכזב. שהאמת היא שאפילו אחר הנפילה גם אז לא אבד יהודי את חשיבותו בעיני הש"ת. שכך מרומז בפסוק ונפל ממנו רב (שמות יט. כא) שכתב רש"י בשם המכילתא כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי, חשוב לפני רב ע"כ. שיש לפרש תיבת "ממנו" שקאי גם על הש"ת. כלומר שאפילו אם נופלים מהקב"ה, בכל זאת עדיין נחשב יהודי אצלו יתברך כרב. שמדריגת רב היא עצם ומהות נפש יהודי וכמו שמצינו שנפש

מלשון נפישא שפירושו גדלות וריבוי.

ועל זה מורה שם חלבנה שר"ת חייב לומר בשבילי נברא העולם. שאפילו אם אתה מביט על עצמך כחלבנה, וחטא כל כך עד שנפלת ליאוש ועצבות, תדע נאמנה שעדיין ה' רוצה ומצפה לעבודתך. שאפילו ברגע זה ממש, במצב שאתה מרגיש ריח החלבנה מראשך עד כף רגליך, חייב לומר בשבילי נברא העולם!

הנה התורה אומרת (ויקרא טז. טז) השוכן אתם בתוך טומאתם דמשמע שאפילו אם יהודי שוכן במצב של "טומ" שהוא בגמטריא נ המורה על שער נון של טומאה, עדיין יש בו כח ואלקי שדוחפו להוציא יחידותיו אל הפועל. ויש לומר שסגולה זו מרומזת בפסוק (יחזקאל לו. ה) בשמחת כל לבב בשאט נפש. שלשון שאט פירושו בזיון כמו שתרגם אוגקלוס עה"כ ויזו עשו את הבכורה. שבשעה שיהודי עובר עבירה הנה הוא מבזה נפשו.

אבל צריך הוא להכיר שלמרות מצבו השפל צריך לעודד את לבו בהכרתו כי ה' שוכן אצלו בתוך טומאתו ואפילו מתוך מצב של בזיון נפש. שענין זה מרומז בתיבת בשאט ר"ת שוכן אתם בתוך טומאתם. בשאט גם בגמטריא ש"ב שכנגד י"ב צירופי היות. והביאור הוא שבנקודת השכינה השורה בפנימיות לב יהודי, שורה גם מדת השמחה כמו שכתוב עוז וחדוה במקומו. ועל זה מרומז הפסוק שהגם ממבט חיצוני נמצא יהודי מלא שפלות עצבות ובזיון אחר המרידה, בפנימיותו בתוך נקודה זו שורה מדת השמחה המוכנת להתפשט על לבו למלאותו תקנה ושמחה בהתשובה שיכול לעשות מיד. רק צריך יהודי להאמין שהשכינה שוכנת עמו בתוך טומאתו ושהוא מחובר אל הש"ת הרוצה בתשובתו ובעבודתו.

There is a fascinating Midrash about the berachos that Bilaam gave Bnei Yisrael: "Greater was the blessing that Bilaam blessed Israel than the blessings given by Yaakov to the shevatim and the blessings given by Moshe to the shevatim. When Yaakov blessed the shevatim he chastised Reuven, Shimon, and Levi, while the blessings of Bilaam contain no chastisement nor blemish." How could it possibly be that Bilaam's berachos outshone the berachos of our greatest leaders?

Yaakov and Moshe were leaders of the nation, and their perception of Bnei Yisrael stemmed from a vantage point of avodas Hashem, so their blessings reflected this outlook. When one focuses on Bnei Yisrael's service of the Creator, there is often room for improvement and consequently place for criticism.

In contrast, Bilaam's analysis of Klal Yisrael focused on Hashem's connection to them. As he declared, "[Hashem] perceived no iniquity in Yaakov and saw no perversity in Yisrael. Hashem their God is with them and the friendship of the King is within them." Rashi explains that when Bnei Yisrael transgress Hashem's word, He is not exacting in examining their iniquities, and even when they

anger Him and rebel against Him, He never abandons them. When the focus is on the Shechinah, there is no place for criticism and there are no flaws. Regardless of the spiritual state of Bnei Yisrael, Hashem continues to "dwell with them among their contamination" (see Vayikra 16:16). With this, Bilaam summed up the true

essence of Bnei Yisrael: the connection that their God has with them.

We refer to these two different facets of Klal Yisrael daily in the birchos hashachar. First we recite, "Ozer Yisrael b'gevurah — He girds Yisrael with strength," which corresponds to Bnei Yisrael's avodas Hashem, in which they channel their strength in service of their Creator. Immediately afterward, we recite, "Ozer Yisrael besif'arah

— He crowns Yisrael with splendor.” This berachah corresponds to Hashem’s relationship with us, for we are forever crowned with His splendor despite our faults and shortcomings.

We sometimes get caught up in what we perceive as our lowly spiritual state: We could be doing more chesed, davening with more kavannah, and performing mitzvos more meticulously. While there is always room for improvement, we should nevertheless take a minute to appreciate who we are and what we have. Despite our sins and regardless of our deficiencies, Hashem does not move away from us even an iota, and He continues to rest His Shechinah among us. He loves us, He cares about us, and He is forever intimately connected with us. This awareness is not only reassuring, it is also invigorating, for it can motivate us to cultivate this relationship, which will in turn catapult us to spiritual levels we never imagined we could attain.

(Daas Shlomo)

בחודש תמוז, נתעורר הכח של שבט ראובן, שראובן הוא ראש לכל בעלי תשובה (ל' ספר מגן אברהם להרה"ק המגיד מטריסק ז"ע פ' זאת הברכה), והוא כח התשובה לכל אדם. ואפי' כאשר נראה לעין שהכל בבחינת מיתה ח"ו, יכולין לעורר בתשובה שיהי' יחי ראובן ואל ימות', ובירושלמי (סנהדרין ג, א) מבואר כי יחי ראובן' הי' תפלה על עדת קרח, דאפי' לאלו שהיו בלועים מהני תשובה, כי החטא של בני' אינ' בעצם. וזה הוא הכח של חודש תמוז, שאף שהחודש נברא באות ח' המורה על חטא, אבל זה רק בחיצוניות, אבל ביסודו הוא חיים, כי כל החטאים של בני' אינם אלא על הגוון ובמקרה.

וזוהו יסוד של כל איש ישראל שאין החטא נוגע להפנימיות. ודבר זה נתגלה ביותר בשבע עשר בתמוז, כיום זה נכשלו בחטא העגל, אבל בפנימיות הרי על יום זה נאמר 'חג לדי' מחר', ואיה' בשם האריות' שנשאר יו"ט, ולענין יהי' יו"ט גדול, הרי שיום שא"ע בו החטא נהפך לטוב. ולכן נזמן י"ז בתמוז בפסוק 'אל גנת אגוז רדתי, גנ'ת בגימטריא תמוז, וזמן נגימ י"ז, (מובא בכתבי הגרמ"מ ליקוטים אות קיח), אגוז מרמז על חטא באיתא בשו"ע (ברמ"א סי' תקפ"ג ס"ב ב) לענין ר"ה שאין אוכלים א' אדם, אבל אגוז מרמז על הכח הפוך החטא לטוב המרמז בנקת האגוזים בליל פסח, כי חז"ל אמרו

כאשר חודש תמוז הוא זמן לתשובה, ויש כח המסייע בעצם הימים, שהרי לא חטאו ישראל בעגל אלא כדי להורות תשובה, צריכים ללמוד איך לעשות תשובה, לשוב באופן שראובן מלמד אותנו לשוב, תשובה של יואני אנה אני בא'. כתיב (ישעי' נה, א) 'קרא בגרון ואל תחשך כשופר הרם קולך', הנגיף קורא שנשוב אל ה', יחי ברוך רמו, גרון בני' ראובן, הנביא מרמז על חודש תמוז, שהוא

זמן להתלהב באש דקדושה, מכח תמוז המורה על התלהבות ואש, ולעשות תשובה עוד בחודש זה, ועיי' נזכה להפוך את הימים מימים נמוכים לשורשם ושנוכח י"ז לדי' מחר.

(הגיגה ט, ב) 'דרש רבא מאי דכתיב אל גנו אגוז ירדתי לראות באבי הנחל' גנו' למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז לומר לך מה אגוז זה אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה אין מד' שבתוכו נמאס' כי אגוז אפי' נתלכלך בטיט וצואה, הרי יכולים להסיר הקליפה ולאכול מה שבתוכו ומרמז על זה שבן ישראל אפי' נתלכלך בטיט היין של חטאים אבל זה רק החיצוניות, ויכולין לכבס הכל בתשובה, ולגלות הפנימיות שהוא כולו טוב, ויכולין ע"י תשובה להוציא הפנימיות שכולו טוב, ולזה טוב בגי' אגוז.

לח לב אליהו - ספר ויקרא

ארבעים יום, חזרו לסורם (ראה ילקוט שם). משא"כ בישראל צריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד. וארבעה חילוקי כפרה וכו', כי למחילת העון לגמרי, ובפרט שאם שב מאהבה הרי זדונות נעשות לו כזכיות, על זה צריך הגדרות מיוחדות שנועדו רק לישראל.

והנה יש עוד בחינת אב בישראל שהקב"ה כביכול מעלים עיניו מן החטא, כמ"ש (פ' בלק כג כא) 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל'. והיינו לומר שאמנם יש און ויש עמל בישראל, אלא שהקב"ה באהבתו אותנו אינו מדקדק אחרינו להתבונן ולהביט באון ובעמל שלנו כשאנו עוברים ח"ו על דתו. (ראה פירש"י שם). אבל כ"ז רק בחטא ואון כלומר: כשעברנו על הדת בשגגה, וכמ"ש (פ' שלח טו כו) 'ונסלח לכל עדת בני ישראל וכו' כי לכל העם בשגגה'. משא"כ כשאדם מישראל פושע ועובר במרד ובזדון ח"ו, הרי השטן עומד ומקטרג עליו ותובע שיעשו עמו דין כי הוא מורד במלכות שמים, ואז חק הוא במלכותא דרקייעא שהקב"ה עובר כביכול מכסא רחמים ויושב על כסא דין ודן אותו מדין מלך - ואין רחמים ביין! וזה משאחז"ל (מד"ר פ' נח פל"ג ג) אוי להם לרשעים שהם הופכים מדת הרחמים למדת הדין. בכל מקום שנאמר ד' - מדת הרחמים (שמות לד) 'ד' אל רחום ותנון'. וכתיב (בראשית ו) 'וירא ד' כי רבה רעת האדם בארץ וגו' ויאמר ד' אמחה את האדם' וגו'.

ומ"מ לא נאבדה ח"ו תקוה גם מפושע זה, אם רק ישוב אל ד' וירחמהו כי ירבה לסלות. כי ע"י שישוב בתשובה ומתחרט על פשעי' שוב אינו מורד במלכות ואז הרי נעשה ראוי להתקבל ברחמים כרחמי אב על בנו ולא הביט און ביעקב וגו'. וזהו מה שאנו אומרים סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכנו כי פשענו. חטא זה שנגג' ובהו אנו יכולים לומר סלח לנו אבינו - בחינת אב. אבל פשענו - הוא מויד' לנו אנו אומרים מחל לנו מלכנו - בחינת מלך! ויש שאנו מזכירים שניהם ביחד אבינו מלכנו חטאנו לפניך וכו' וכו'.

לתת פרשת בלק עליון שפה

לבנו שבאור הדברים הוא: ודאי שיש דין ויש דיין, אלא שמגלה לנו התורה את אהבתו וחמלתו של הקב"ה שאינו מחפש את האדם למצוא את חטאיו והנהגותיו, אבל הנהיג סדר ביסוד הבריאה שכל עבירה בו' את מקטרג והמקטרג לא נח ולא שקט ומראה להקב"ה את החטאים ותוע' מהקב"ה להענישו והקב"ה הלא "מלך במשפט ועמיד ארץ", ו"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא", וכדרך שבארץ כשיש קטיגורים ואין סנגורים מתחשבים בהם, כך בשמים, אולם חז"ל גילו לנו שהקב"ה עצמו מרוב חביבתו לישראל לא מביט על עוונותיהם.

דעת חכמה ומוסר עמ' קצ"ה דעת תורה דברים ב' - מפי השמועה

מבחין ה'שפת אמת' במאמר שלפנינו ומבדיל בין שני מיני השגחות: ההשגחה פרטית על כל איש ישראל לעומת ההשגחה כללית על כלל האומה כולה.

יעקב אבינו ע"ה ביקש והתפלל (בראשית מט, ו) "בקהלם על תחד כבודי", בדברו על קהל של שבת שלום. בבחינה של עם ישראל ועם בני יעקב, אצלם לא מביט הבורא יתברך על חטא עוון ואון. 'לא מביט' אין פירושו רק שהוא כביכול מעלים עין מחטאיהם, אלא שהחטא אינו יוצר רושם ואינו פוגם בהם. החטא אינו משתקף בבבואה הכוללת של עם ישראל. "לא הביט און", דהיינו שהאון אינו ניבט מישראל ואינו ניכר במראם. כלל ישראל נשאר תמיד בשלמות וללא פגימה כל שהיא, ולכן לא מביט הבורא יתברך ואינו מתפעל כביכול מחטאם. איברא, כשחוטא אדם פרטי, קודם הוא מפסיד את ההגנה שיש לו מהארת הקדושה של כללות ישראל ורק

לאחר הסרת ההגנה הוא נפגם באופן אישי. אף הדרך חזרה היא בסדר זה היא נעשית. עשרת מונים תקל דרכו של השב בתשובה, אילו יכליל ויבטל עצמו לכללות ישראל תחילה, ורק אחר כך יעשה את עבודתו האישית.

כשבא אותו רשע לקללם, רצונו היה לקלל אותם כאומה ולא כיחידים. כאשר ראה מראש הגבעה שהם עתידים לחטוא, חשב שעל ידי כך יוכל להחיל עליהם את הקללה. אך טעותו היתה כפולה. ראשית, כאמור, אין החטא יוצר רושם על כללות האומה ועל כן לא היה לקללה על מה לחול. אך טעותו היתה עמוקה יותר. על עם ישראל נאמר (במדבר כג, כא) "ה' אלהיו עמו", היינו שהנקודה האלוקית טמונה בתוכם והיא תמיד עמם באשר הם. אצל ישראל, החטא הוא בסיבה ולא בעצם, במקרה ולא ביסוד. כשהם נכשלים, לא נכשלת ולא נפגמת הנשמה האלוקית שבתוכם, אלא היא מסתלקת מקודם החטא ונשארת בזכותה, בעוד החטא מתלבש רק על הנפש הבהמית. לכן ובשל כך אין הקדוש ברוך מצרף לישראל מחשבת חטא למעשה. כאשר החטא הוא בעצם האדם ממש, רצונו ומחשבתו הרעה הם חלק מעצמיותו ויש לצרפו למעשה החטא. אך כשהחטא אינו אלא לבוש חיצוני ומכשול זמני בלבד, הרצון אינו מצטרף. רז זה לא ידע אותו רשע ולכן ביקש לקללם על סמך הרצון שחשב שראה בהם לחטוא.

והנה כשם שעשה הקב"ה חוקים לטבע הגשמי בעולם הזה למשל האש בוערת ומכלה כל גופל בתוכה, וזהו חק ולא יעבור וכדומה. כן עשה חוקים לטבעים הרוחניים בעולמות העליונים. ונתבונן בזה. הנה כ"ז שאין מקטרג על ישראל אין הם נענשים. כמו שמצינו (במדבר כג) "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" וגו', וממה נפשך אם לא עשו עוול ודאי שלא יביט ולא יראה בהם כל און, ומהו החידוש? אלא ברור שיש בהם עמל ואון, ובכל זאת לא יביט ולא יראה בהם עמל ואון — מפני שה'ד' אלקיו עמו ותרועת מל ב'.

אבל כ"ז רק כשאין מי שיקטרג עליהם, משא"כ כשבא מקטרג ותובע משפט. חק הוא ולא יעבור שטענתם נשמעת ויושב הקב"ה בדין על ישראל. ככתוב (דברים לב) "כי כל דרכיו משפט". ואמת שהקב"ה הכל יכול — גם להשתק את מלת הדין, אבל אז יטענו המקטרגים למה בראת אותנו. אלא ודאי כך עלה כביכול במחשבתו יתב' שאם יקטרגו צריך להחזיר להם ונשובה. ואימתי עולה מקטרג ומשטין למעלה? — כשיש מקטרגים אחד על חברו למטה בארץ, והיינו "שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ" כלומר: אימתי

עושה פיהם רשם לקטרג בשמים — בשעה שלשונם תהלך בארץ — שעל ידי דילטורא ולשה"ר שמספרים ישראל אחד על חברו, גורמים קטרוג גם בשמים ונמצא שעושים חורבן בין למטה ובין למעלה ר"ל.

וזהו משאח"ל (מד"ר שופטים פ"ה) שבדורו של אחאב שעבדו עבודה זרה ובכ"ז היו יורדים למלחמה ונוצחים, מפני שלא הי' בהם דילטורין, כלומר: בעלי לשון הרע. ואמרו: תדע לך שהוא כן, שהרי עובדי' התביא מאה נביאים חמשים חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים, ומנין לקח הוצאה גדולה כזו, ודאי אסף מבין העם מזון ומחיה עבורם, ובע"כ שידעו רבים מבני' מזה, והם היו עובדי ע"ז, אם היו מודיעים הדבר לאיובל המרשעת כמובן שהיתה הורגת מיד את כולם ועובדי' עמהם, ולא הי' אדם שאמר לאחאב כך וכך עשה עובדי', לפיכך היו יורדים למלחמה ונוצחים, כן אמרו חז"ל במד"ר שם. והיינו כיון שהם לא קטרגו על חבריהם ושמרו את פיהם למטה בארץ, לכן — מדה כנגד מדה — לא הי' בכח שום מקטרג לקטרג עליהם למעלה, וממילא נתיקים בהם "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" כאמור למעלה, והיו יורדים למלחמה ונוצחים. ומסיימים חז"ל במד"ר, שבדורו של שאול כולן היו דילטורין, לפיכך היו גופלים במלחמה וכו' ע"ש. והיינו ג"כ כמו שאמרנו שאם יש לשה"ר וקטרוג בישראל למטה, נעשה גם קטרוג בשמים, ומדת הדין מתוחה עליהם, והרי נעשה חורבן גם למעלה כאמור. וזהו "שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ", נמצא המספר לשה"ר על חברי חטא גם בשמים וגם בארץ!

(קהלת ט יב) כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה, ושואלים חז"ל (במד"ר שם) וכי יש מצודה רעה ויש מצודה טובה? ואמר ר"ל מצודה רעה זו חכה, הה"ד (במדבר יד) "וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה", ביאור מאמר זה, הוא כאשר אנו רואים שיש ב' מיני מצודות לצוד דגים, יש מצודה — רשת גדולה הנמתחת במים ואוספת דגים בתוכה, ואח"כ מוציאים אותה מהים או הנהר והמים יוצאים והדגים נלכדים, ונמצא כי כל הדג בתוך המצודה. אבל יש מצודה אחרת והיא "חכה" — שמורידים למים חוט ובקצתו ברזל מעוקם ופת עליו לכסותו — והדג בא לחטוף הלחם ומסתבך בלשונו וניצוד... נמצא כי כל גופו חפשי, אבל לשונו תלוי בתכה ואינו יכול לברוח.

כן הדבר באדם ברוחניותו, יש לך אדם שהוא ניצוד כולו ברשת היצה"ר שהכשילו בחטאים ועוונות רבים וגדולים, ונמצא טמא כולו ברמי"ח אבריו ושס"ה גידיו, אבל יש אדם שהוא בכל גופו צדיק גמור, מקיים כל המצוות, ואינו עובר שום עבירות, רק בדבר אחד הוא פרוץ — בלשונו! את פלוני הוא מבטל, ובצלמוני הוא מזלזל, ואינו שומר את פיו ולשונו, אדם כזה נתפס ע"י יצה"ר בלשונו — כדגים הנאחזים במצודה רעה — זו חכה! וכאמור, ואכן בשאר דברים הוא אי

נמצא שהשונמית לא רצתה שהנביא יתפלל ויעורר רחמים עליה להצילה מדין ראש השנה ושכתב לשנה טובה ומבורכת ברוחניות וגשמיות, מפני שבכך תהיה שונה משאר העם ונפרדת מהם, ועל ידי כך תהיה נידונת לכדה ולא יגן עליה זכות הכלל.

למדנו מכאן את היסוד האמור שאדם זוכה לרחמי שמים כדינו, ולעזרה ברוחניות ובגשמיות באותה מידה שהוא מצטרף לציבור, ומרגיש את עצמו כחלק מהם ואינו מתנשא ומתגאה עליהם ומתבדל מהם. מידת הרחמים עם הכלל ישראל כוללת גם סיוע מיוחד לחזרה בתשובה ולהסרת הקשיים וטמטום הלב המעכבים את האדם מלשוב.

כל השפעות השי"ת ל"כנסת ישראל" וממנה לפרטים הקשורים בה

סיבת הדבר היא ל"כ כל השפעותיו ית' הן לשורש הרוחני העליון של כלל ישראל — כנסת ישראל, ומשם יורדת ההשפעה הרוחנית והגשמית לכלל ישראל בעולם הזה, ומתחלקת לאישים הפרטיים כפי מידת התחברותם לכלל, כמו שכתב רמח"ל ("דעת תבונות" עמ' קפ) "מתוך עוצם ההתדבקות" — התלויה בריבוי מעשי המצוות של ישראל — "ישפיע הקב"ה לכנסת ישראל ולכל כללות נמצאיו שפע של קדושה, דהיינו שפע אלוקי ורוחני, ושפע של ברכה, שהוא שפע להצלחות אפילו בעולם הזה... ותתחדש הברכה בכלל התחתונים, ואח"כ יגיע אל האישים, כל אחד כראוי לו". כלומר "התרצות זו ושפע זה הם לעומת הכלל — כנסת ישראל, וכל אחד מקבל בדרך זה את השפע, לפי מה שהוא חלק מהכלל, ומקושר אל כנסת ישראל" (שם, ביאורים 445).

כיאר הענין שהנה ידוע דברי הסבא מקעלם ז"ל כהא דמכואר (כטור או"ח תקפ"א), שבערב ראש השנה ילכש בגדי לבנים ויסתפר וירחיץ מפני שהקב"ה יעשה עמו נס והוא כטוח ביום הדין, והדברים צריך כיאר והלא ג' ספרים נפתחים ביום הדין, ויש

32

הנכתבים למיתה רחמ"ל, וא"כ היאך יוכל להיות בשקט ובשלוה שיצא זכאי ביום הדין.

* ואמר כזה שהתורה דברה בענין כלל ישראל שהוא מוכסח בכל טוב, וכנאמר אותן לא אעשה כלה (ירמיהו מ"ו), אבל היחיד אינו כטוח כלל במשפטו ודינו, ומעתה מכואר דברי הטור שעליו להיות כטוח שיארע לו נס והיינו בתוך הכלל, אבל היחיד חייב לירא ולחרוד מאימת יום הדין, ולכן מחובתנו להיות מתוך הכלל ועי"ז יהיה משפטו בתוך הכלל, וכשם שהכלל כטוח אף היחיד שנעשה לחלק מהכלל ג"כ כטוח כדינו.

* גם כן יש לבאר שכל נבואת בלעם נאמרה על הכלל, לא הביט און ביעקב, שעל הכלל אינו מביט על חטאיו, משא"כ על היחיד יבוא במשפט על כל שיחה קלה, ולכן אין לנו להתפס בגאווה ובטחון כשומענו דברי בלעם, שאין הדברים נאמרים לגבי כל יחיד ויחיד, נמצא שהדרך לעבודת היחיד צריכה להיות שישתוקק לזכות בהקב"ה, כלל ישראל זכו שהקב"ה נקרא אלוהינו, ואילו אומות העולם הם כמצב של אלוהי האלוהים, ומחובתו לרצות שהקב"ה יהיה אלוהינו, ולכן ראשית העבודה שתהא אמונתו ברורה וחזקה כעמורא דפרזלא, אז יש תקוה לאחריתו.

33

ומעתה פשוט שחייב להרגיש עצמו כשותף עם הכלל, ואין זה מרת חסידות אלא צריך לנבוע מעצם הכרת הענין, וכשם ששותף דואג עבור תקנת השותפות שהיא גופא תקנתו, כמו כן בשעה שירגיש שותפות עם כלל ישראל, ממילא ישתדל עבור טובת הכלל.

* וכמו כן מחובתנו להשתדל לרכוש לעצמנו את הסימנים שבהם יחדו כלל ישראל, ביישנים והמנים וגומלי חסדים, שכיון שעלינו להיות חלק מהכלל, כדאי שרק ישר נמצא בנו מדות שיהודו בהם כלל ישראל יתכן שנהיה לחלק מתוך הכלל, ולכן חייבים אנו להשתדל להיות מכלל זרע אברהם יצחק ויעקב, וכבר כתב (תומר דבורה פ"א, י"ב) שחייב להטיב לכל ישראל מפני שצריך להרגיש שכל מה שיש לנו הוא מכוח זכות האבות, ומכיון שכולם בני האבות חייב להטיב לכל. (אור יחזקאל ח"ג ע"ז).

כלל ישראל וההתקשרות אליו הינם בעיקר מושג וקשר רוחני, דהיינו, המציאות הרוחנית המקבלת את כל השפע מהשי"ת היא "כנסת ישראל" הכוללת את כל נשמות ישראל, וכאשר בהיותם בעולם הזה הם מאוחדים בשאיפה אחת לעשות רצונו של מקום בכך הם קשורים לשורשם - כנסת ישראל (על פי "קל"ח פתחי חכמה" עמ' קצט). לכן מי שמתחבר לכלל (וכפי מידת התחברותו) יש לו קשר ושייכות אל השורש הרוחני העליון - כנסת ישראל, ומשם הוא מקבל סיוע ועזר לשוב בתשובה על אף שיש לו טמטום הלב. אבל הגאות הנפרד מהכלל (ואפילו מי שמתבדל מהכלל שלא מתוך גאווה) אין לו את הזכות והסיוע שניתן למי שמחבר לל.

שיחות מאמר עא מוסר 31

* וכך נראה גם בביאור דברי חז"ל: "לעולם לישתף אינני נפשיה בהדי צבורא" (ברכות ל א), ופירש"י, "אל יתפלל תפילה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים, שמתוך כך תפילתו נשמעת". ויש להבין, שאמנם תפילתו על הצבור נשמעת יותר, אך אין יזכה ע"י כך הוא עצמו למה שלא היה זוכה א לו לא היה מתפלל אלא על עצמו. אלא שהן הן הדברים, שבתוך כלל הצבור זוכה היחיד אע"פ שאינו ראוי [אם אך לא כבוד חטאיו, עד שיגרמו לו להיות יוצא מן הכלל ולהעניש לעצמו], וכאמור שהנהגת הקב"ה היא עם הכלל כולו, בין לטוב ובין למוטב, ולכן יש לו להתפלל על הכלל כולו, ובתוך כך תהא תפילתו נשמעת אף על עצמו. (והארנו עוד בזה במאמר נד).

* ועיקר ענין זה הוא לפי שהציבור אינו רק צירוף של יחידים, אלא "ציבור" הוא מציאות אחרת לגמרי, וע"כ זוכה הציבור למה שלא היה כל יחיד ויחיד שבו זוכה בפני עצמו. וכן כתב בדרשות הר"ן (רוש א) ז"ל: "הפלינו לנו רבותינו ז"ל בשבתו ומוראו של צבור, עד שאמרו "לעולם תהא אימת צבור עליך" (סוטה מ א), עד שמצינו שנענש אדון הנביאים בזה באמרו "שמעו נא המורים" (במדבר כ ז), ואע"פ שכל אחד ואחד מצד פרטיותו, היה ראוי לזה [ר"ל שכל מי מישראל היה ראוי אז לתואר הזה, אך נענש על שישנה כך את כל הציבור] וכו', וע"ש שכתב שהכלל ייקנה שבח ומעלה יותר ממה שראוי מצד פרטיו וכו'."

משחת רבו 34 איתן מושבך שמן

ומידנתנו מתולדה רעות מאוד, אזי לא יפול בקרבנו לומר אפסה ממני התקוה לטהר את מידותי כהוגן, אלא ידע שבידו היכולת הגמורה להכניע את הרע שבלבו ולשרש אחר כל נקודה של רעה עד לביטולה כליל.

ועוד זאת ידע האדם דהו החפץ לעבוד את בוראו בכל לב ונפש, שהקב"ה הטיב בו תכונות הללו ומידות אלו בשביל מטרה ברורה ומסוימת, וחובתו אם כן להשית על צווארו עול העבודה ולחפש עצות ודרכים איך להשתמי באותם המידות הרעות בצורה נכונה, ובגופן שיהיו הם עצמם חלק מעבודתו ה' ממש.

וכגון, מי שנולד בטבע רע של גאווה והתנשאות על הזולת, עליו לנצל את הגאווה לצד הקדושה ולהשתמש בה באופן של זיגבה לבו כדרכי השם (דברי הימים ב' ז' ח), או מי שיש לו משיכה והרגל למידת הליצנות ישתמש בה כדי להתלוצץ על הרשעים ומעשיהם ויעים כמו שאמרו חז"ל (מגילה כה): כל ליצנותא אסירא, בר מליצנותא דעבודה זרה דשו"א. והוה תיקון.

וזהו כיסוד דברנו שהיה בלעם בעל יכולת להשתמש במידותיו לאיזה צד שירצה, אם לצד הטוב לתקן המידות ולהתנהג כהוגן, ואם לצד הרע לדבוק ברשעותו ולהשתמש במידותיו להתריס כלפי שמיא, והוא בחר לצד הרע והשתמש עם המידות שבנפשו והפכם לרעה גמורה. אבל ההיפך הגמור היה אצל אברהם אבינו ע"ה, שגם בלבו הושרש בטבע מאז לידתו צד אחד של רע, אולם ברוב צדקותו בחר להכניע את החלק הזה ולשרש אחריו שלא ישאר בו שום רושם כזה, ובעבודתו הצליח לשעבד כל מידותיו להש"ת.

וזהו אכן הדרך העדיפה לן לתקן המידות, * כאשר יתקנה מתוך המידה הרעה עצמה, שהיא חובת האדם תמיד להפוך את הרע לטוב ולהשתמש עם המידה הרעה באופן הנכון כדי להכניע אותה ולשעבד כל מידותיו ומחשבותיו ותכונות נפשו לעבודת הבורא ית"ש לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

וצריך כל איש ישראל להתאמץ בעבודת תיקון המידות בכל עת ובכל שעה, ובמיוחד ירגיל עצמו לזאת בשנות הנעורים כי השנים הללו הם היסוד והבסיס שעליהם מעמיד את כל מהותו והמשך חייו. ומדויק נכון מה שנרמז ענין תיקון המידות באותיות נע"ר כי ימי הנערות המה הזמן המסוגל ביותר לעסוק בתיקון המידות שבלב וליישרם על הדרך הנכונה, וכשידגל הבחור את עצמו להטיב מידותיו בשנות נעוריו, יקל לו בהרבה להמשיך בדרך טובה ונאותה זו כל ימי חייו עד זקנה ושיבה.

40 אורח חיים נח"ל

וכאן באמירת פסוק זה אפשר לבקש במחשבה שיתעורר עלינו זכות אבותינו הק' דור דעה, שהיו בהם כל המעלות הקדושות האלו, וירחם ה' עלינו בזכותם, שגם אנו נמליך את השי"ת עלינו ככל לב ובכל נפש, ושימלא ה' כל משאלותינו לטובה, גם יש בזה מליצה טובה עלינו שבפנימיות לבנו רצונו לעשות רצון אבינו שבשמים, וכל התמאים הם * רק מן השפה ולחוץ, ואפשר גם לבקש שגם אנו נוכל למעלות הנשגבות האלו להיות נאמן למלכותו ית', לשמוח עם הנהגתו אתנו בכל מצב שיהיה, להרגיש אהבתו וחובתו הגדולה אלינו, ושעבודת ה' לא יהיה כעול וכמשא כבד עלינו, אלא נשמח בה ונשתעשע בתורה ובמצוות מתוך עונג ושמחה. כן אפשר לבקש שבזכות שממליכין אותו היום ע"י השופר, ימחול עונותינו ויוציאו מכל מיצריו ומאסריו ברוחניות ובגשמיות, כפי שביאר פסוק זה בספר"ק (עין מעגלי צדק ר"ה) דביום הכתרת המלך מותרת הוא על המורדים ופושעים, ומוציא האסירים לחפשי, וזהו לא הביט און ביעקב - הקב"ה אינו מסתכל בעונותיהם כר"ה שהוא יום הכתרת מלכותו, ולא ראה עמל בישראל - הוא משחררם מכל עמל ועצר, ה' אלוקיו עמו - ועוד עומד לימנם לעזרתם, כי תרועת מלך בו - כי זה יום הכתרת מלכותו עכ"ל, ובפרט עפ"ד רש"י עה"פ ה' אלוקיו עמו "אפילו מבעיסין וממרים לפניו אינו זו מתוכו" עכ"ל, הרי כמה חסדים נפלאים ואהבה עצומה יש בפסוק זה מזה אלינו, וכל זה אפשר לבקש כאן ולעורר שיושפע עלינו היום.

אלא הטעם הוא כיון שביום זה הבקיעו הצוררים את החומה, ועל ידי זה תפסו וליטתם בעיר הקודש כי דרך פרצה זו נכנס לפנים מן החומה וכבשו את העיר לחלוט, ובכך מובן מה שציוו חכמים להתענות בו ביום בגלל הפרצה שהתחילה את הצרות האינמות.

ומכ"ל ילמד האדם על דרך המוסר עד כמה עליו לשמור על פתחי לבבו ונפשו שלא יפרץ בו אפילו כדי פרצה קטנה, כי כל ביע"ה כלשהי בחומת הלב עלולה להיות קוראה לגנב הוא היצר הרע

37 וחיילותיו שיבואו להיכנס בו ולכבוש ח"ו, כידוע הכלל שקבעו חז"ל (סו"א כ"ו) פרצה קוראה לגנב.

ומכלל דברנו עולה דברי מוסר אשר עיקר יסוד מהות האדם הישראלי נמדד לפי טוהר המידות שבלבו, ועליהם מושתת כל אופיו ומצבו הרוחני ליד ה' היכן הוא עומד וכמה עליו לעסוק. והדרך לזיטור ולשרש אחר המידות הרעות היא רק על ידי עסק התורה הקדושה, ע"א התבלין

המוזעיל ביותר להציב את האדם על דרך הטוב והישר לפני אלוקים.

Grau-kebelein Feldband

- The core of man's existence is to toil continually to improve his character traits. Of what purpose, otherwise, is his life? (Vilna Gaon, Even Shleimah I 1, 2)
- A man's toil to refine his character and serve his Creator must be done with inner integrity, without pretensions. One who has delusions of grandeur is fooling no one but himself. And what is great about fooling a fool? (Rabbi Dov Ber of Lubavitch)
- It is easier to know the entire Talmud than to correct a single bad midah. (Rav Yisroel Salanter)
- "A wild ass is man born." (Lyov 1) From a wild ass, a mentsch must be born. (Rav Simcha Zissel Ely)
- Even in our days there are people upon whom Hashem has bestowed marvelous mental capabilities—but bad character dulls their abilities. (Rav Yisroel Salanter)

וז"ש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, כפירש"י שאין הקב"ה מדקדק אחריהם להביט ולראות עונותיהם, ולמה זה כי ה' אלקיו עמו גם כשה' בעל הרחמים מתגלה להם בבחי' אלקים מדת הדין בכל זאת תרועת מלך בו חיבת אהבת וריעות המלך עמהם, ואינם מתרעמים, ולכן מדה כנגד מדה גם הקב"ה אינו מדקדק אחריהם, ואהבתו עמנו תמיד.

39a ואלו בני ישראל מקבלים הנהגת השי"ת גם כשאינה נראית טובה ח"ו, בכל זאת מקבלים אותה באהבה, ובאמונה כי משפטי ה' אמת צדקו יחרינו, אז מדה כנגד מדה גם השי"ת, אינו מקפיד על התנהגות בניו גם כשאינה טובה כ"כ כרצונו ית'.

ובמ"ש בענין הצדקה, שהנותן לכל הפושט יד, ואינו מקפיד לבדוק בשבע בדיקות אם אכן אביון הוא, או גם-מן השמים אין מקפידים עליו כ"כ לבדוק אם הוא ראוי לחסדי ה'.

ובספ"י 'אור פני יהושע' כתב רמז נאה בפסוק (כג כא) 'לא הביט און ביעקב' ולא ראה עמל בישראל, שהשם 'יעקב' רומז על ימי הנעורים וכאשר האדם 'לא הביט און ביעקב' ומרחק מעונות בשנות נעוריו אז 'לא ראה עמל בישראל' רמז שלא יהיה צריך לעמול על טוהר מידותיו מעשיו בימי זקנותו, מחמת שיהיה רגיל בהם עוד מימי הנעורים.

ומאוד מאוד צריך האדם להשקיע בתיקון המידות וטהרת הלב ולנקות חדרי לבבו מכל שמץ של גנאי ומידות מגוננות, ויזהר בכל מיני זהירות ושמירה שלא יפרוץ אפילו פרצה קטנה בענייני המידות. ועל דרך שאנו רואים שחז"ל הקדושים קבעו את יום שבעה עשר בתמוז ליום צום מפני שבו ביום הובקעה העיר (תענית פ"ד מ"ו), ולכאורה יש מקום לתמוה למה נתיחד יום זה לצום, הלא הצרה של פריצת החומה קטנה בהרבה לעומת הצרות האינמות שהתרחשו בהמשך הימים כשנשרף ההיכל והוגלו ישראל מארצם.